

Таямніцы з-пад... даху

Як могуць кнігі трапляць да чытачоў з гарышча? Калі выйдзе другі том “Гісторыі беларускай кнігі”? Якіх вынікаў дасягнулі ўніверсітэцкія кнігазнаўцы? Пра ўсё гэта чытачам “Кніжнага свету” распавядае Ларыса Доўнар, дацэнт кафедры тэорыі і гісторыі інфармацыйна-дакументных камунікацый Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

— Старажытныя егіпцяне верылі, што Кнігі “падаюць” з Неба, а для мяне ў дзяцінстве такім небам было гарышча нашай хаты. Так сталася, што ў вясковым доме маіх бацькоў размяшчалася першая ў вёсцы бібліятэка. Фактычна, гэта была “хата-чытальня”, што ўзнікла дзесьці ў 1950-я гады. Потым бібліятэка была перамяшчана ў новы будынак клуба, але некаторыя з яе “жыхароў” — кнігі яшчэ доўга “хаваліся” пад дахам нашага дома. І які быў цуд, калі бацька даставаў і прыносіў штосьці адтуль — з Гарышча! Доўгачаканыя і таямнічыя Кнігі “падалі” ў дзіцячыя рукі проста з Неба.

Сярод тых, што ўспамінаюцца першымі, былі кніжачкі з вершамі Янкі Купалы — “Алеся”, “Хлопчык і лётчык”, аздобленыя каляровымі малюнкамі, а таксама казкі, якія чыталі мне бацькі. У школьныя гады найбольшае ўражанне зрабіла моц мастацкага слова Івана Мележа і Мікалая Гоголя. Потым было захапленне фантастыкай, прыгодніцкай літаратурай, якая і стала пачаткам уласнага кнігазбору. Студэнцкія гады прынеслі зачараванне глыбінёй французскай прозы, асабліва Андрэ Маруа, а таксама твораў рускіх дысідэнтаў, якія чыталіся цэлай групай — у інтэрнаце, у парку — за адны-двае сутак. Як, да прыкладу, — “Майстар і Маргарыта” Міхаіла Булгакава.

Стала збіраць кнігі пачала менавіта падчас вучобы ў тагачасным Мінскім інстытуце культуры. Акрамя мастацкай літаратуры, якая была ў вялікім дэфіцыце, падпісвалася і купляла энцыклапедычныя выданні, першым з іх было, дарэчы, “Книговедение” (1982). І невыпадкова, бо ў гэты час у мяне ўзнікла цікавасць да гісторыі кнігі і кнігазнаўства. Пасля другога курса захапленнем, а потым і навуковым інтарсам стала гісторыя кнігавядання ў Мінску.

Асноўную частку майго сціплага кнігазбору складаюць выданні на розных мовах, якія так ці інакш звязаныя з кніжнай культурай, кнігазнаўствам: беларускім, замежным. Але найбольш шырока гут прадстаўлены беларускія, расійскія, польскія і літоўскія выданні, якія ў першую чаргу неабходныя для прафесійнай працы. Зразумела, што ёсць і кнігі, якія трапілі да мяне, прывабіўшы мастацкім аздабленнем, некаторыя мініяцюрныя выданні. Заўсёды хочацца бачыць у кнізе гармонію і цэласнасць Слова і Духу.

— **Ваш шлях у навуку атрымаўся не такі прасты, як у некаторых...**

— Шлях у сапраўдную навуку, напэўна, заўжды няпросты. Што да мяне, то, скончыўшы ў 1982 годзе Мінскі інстытут культуры, працавала ў бібліятэцы ўстановаў у якасці бібліятэкара і рэдактара. Тады ж, у 1983-м, з’явілася мая першая навуковая публікацыя. Але так склаўся мой лёс, што ў 1984-1986 гадах жыла і працавала ў Сібіры, была выхавальнікам у добраахвотных асновах — бібліятэкарам Апанасаўскай васьмігадовай школы ў Кемераўскай вобласці. Потым вярнулася ў алма mater, ізноў у родную бібліятэку. Працавала метадыстам і загадчыкам аддзела абслугоўвання, галоўным бібліятэкарам у наваствораным аддзеле рэдкіх кніг. Амаль на працягу дзесяці год была кіраўніком прэс-цэнтра

ўніверсітэта. Але адначасова працягвала навуковыя пошукі, займалася педагогічнай дзейнасцю, скончыла аспірантуру і ў 2005 годзе абараніла дысертацыю на ступень кандыдата педагогічных навук па тэме “Развіццё кнігавыдавецкай дзейнасці ў Мінску (1795—1917 гг.): кнігазнаўчы аспект”. Дарэчы, досвед, набыты за гады працы, асабліва ў аддзеле рэдкіх кніг бібліятэкі, безумоўна, лічу адным з самых важкіх у маім прафесійным станаўленні. Менавіта ў гэты час былі арганізаваны і праведзеныя такія навуковыя канферэнцыі, як “Недзяржаўнае выдавецкае дзейнасць у Беларусі: гісторыя і сучаснасць” (1996), “Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні” (1997), “Універсітэты Ельскіх” (1999), “Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры” (2006), “Кнігазнаўчы даследаванні ў Беларусі і Польшчы: вопыт, арганізацыя, перспектывы (да 490-годдзя Беларускага кнігавядання)” (2007), якія сталі знакавымі для Беларусі ў галіне кнігазнаўства.

— **Якія навуковыя аспекты распрацоўваюцца вамі апошнім часам?**

— Ведаецца, кніжны свет такі бязмежны і разнастайны, таму праблемнае поле навукі пра кнігу або кнігазнаўства (бібліялогію) мае ўніверсальны характар: ад глыбіні і значнасці кнігі ў развіцці грамадства да вышынні цэлага кніжнага ўніверсуму. У беларускай навуцы пра кнігу кожнаму даследчыку-кнігазнаўцу, хто зацікавіцца і добраасмислена, адкажа зой-

мецца вывучэннем яе пытанняў, хопіць удзячнай працы на гэтай ніве. Да гэтага часу мы не маем у Беларусі сваёй фундаментальнай працы па гісторыі беларускай кнігі, хоць традыцыйны кнігапісанне і кнігавяданне даўня, багатыя і разнастайныя. Не буду тут закранаць астатнія навуковыя праблемы ў галіне кнігазнаўства, адзначаю толькі, што, разумеючы і ведаючы пра неабходнасць іх вырашэння, раблю ўсё, што ад мяне залежыць. Адпаведна пашыраецца і паглыбляецца кола маіх навуковых інтарсаў: ад гісторыі выдавецкай справы ў Беларусі да гісторыі беларускага кнігазнаўства, ад асобных тэарэтычных пытанняў да больш агульных, як кніжная культура. Сёння ўжо мала займацца толькі, напрыклад, гісторыяй беларускай кнігі, бо сучаснае развіццё грамадства і навукі патрабуюць пераасэнсавання розных кніжных з’яў у кантэксце культуралогіі, філасофіі, сацыялогіі. Адначасова ў нашай бібліялогіі застаецца шэраг прагалаў гістарычнага плану па асобных перыядах і тэмах. Распрацоўка гэтай праблемы востра запатрабаваная. Мая цікавасць апошнім часам скіраваная на тэарэтычныя і гістарычныя пытанні кніжнай культуры Беларусі, на такія з’явы, як рэгіянальнае і персанальнае кнігазнаўства.

Узровень той ці іншай навукі, у тым ліку беларускага кнігазнаўства, пацвярджаюць і міжнародныя сувязі, якія апошнім часам дэталі актыў-

на развіваюцца. Так, да прыкладу, адным з вынікаў такога супрацоўніцтва стаў выдадзены ў Беларускім дзяржаўным ўніверсітэце культуры і мастацтваў біябібліяграфічны паказальнік, прысвечаны вядомай польскаму кнігазнаўцу, вучонаму з еўрапейскім імем, доктару навук, прафесару Кшыштафу Міганю.

— **Пра набывіццё якіх выданняў варта паклапаціцца бібліялагам?**

— Падрыхтаваны да выдання трэці выпуск зборніка навуковых артыкулаў “Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры”, змест якога складаюць матэрыялы даследчыкаў з Беларусі, Літвы, Польшчы, Расіі і ЗША па тэорыі кнігазнаўства і кніжнай культуры, гісторыі і сучасным стане кнігавядання, бібліягэчнай справе, чытанні, распаўсюджвання і мастацтве афармлення кніг, кнігазборах. У зборнік увайшлі таксама матэрыялы выступленняў на “круглых сталах”, арганізаваных сёлета ва ўніверсітэце культуры і мастацтваў: “Інфармацыйнае грамадства і бібліятэкі”, “Кніга як фактар культуры і прадмет даследаванняў: гістарычная і сучасная перспектыва”.

Акрамя таго, разам з маёй калегай, галоўным бібліяграфам бібліятэкі нашага ўніверсітэта Тамарай Самайлок, мы падрыхтавалі навукальны дапаможнік “Гісторыя беларускай кнігі”, у якім паспрабавалі адлюстравць асноўныя тэндэнцыі эвалюцыі беларускай кнігі з моманту яе з’яўлення да нашага часу.

Названыя праекты з’яўляюцца пэўным падсумаваннем навукова-даследчай працы, якая праводзілася ў Беларускім дзяржаўным ўніверсітэце культуры і мастацтваў па тэме “Кніжная культура Беларусі: гісторыка-тэарэтычны аспект”, кіраўніком якой мне і давялося быць у 2006—2010 гадах.

Можна сказаць, што ў межах дадзенага праекта адбывалася і праца па складанні другога тома калектыўнай манаграфіі пад агульнай рэдакцыяй доктара філалагічных навук Міколы Нікалаева “Гісторыя беларускай кнігі”, прысвечанага кніжнай культуры Беларусі XVIII—XXI стагоддзяў, пэўнай часткай якога з’яўляюцца і мае матэрыялы па гісторыі кнігавядання.

Усе адзначаныя працы спадзяюся ўбачыць надрукаванымі ўжо сёлета.

Чытачам “Кніжнага свету” пажадаю: разгортвайце кнігу, разгортвайце свядомасць. У свае мары трэба верыць і часцей падымацца хоць бы над уласным дахам. А веры без любові не бывае, таму трэба, у першую чаргу, любіць справу, якой займаешся, шанавать зберагаць і прымажаць перадачы беларускай кніжнай культуры.